

V.12.1. PRACOVNÍ VÝCHOVA

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **pracovní výchova** vychází ze vzdělávacího oboru **člověk a svět práce**.

Pracovní výchova se zaměřuje na rozvíjení motorických schopností, manuálních dovedností a návyků žáků. Tím pracovní výchova přispívá k co nejsamostatnějšímu zapojení žáků do každodenního života a umožňuje žákům přípravu na vykonávání jednoduchých pracovních činností. Vzhledem k tomu, že absolventi základních škol speciálních se mohou uplatnit v zaměstnáních zaměřených právě na vykonávání jednoduchých manuálních činností, stává se **pracovní výchova** jedním ze stěžejních vyučovacích předmětů ve vzdělávání těchto žáků.

Pracovní výchova zahrnuje široké spektrum pracovních činností, které vedou žáky k získání souboru vědomostí, základních pracovních dovedností a návyků v různých oblastech lidské činnosti. Žáci se učí pracovat samostatně i ve skupině a vážit si práce své i druhých. Seznamují se s různými materiály, s funkcí a užíváním vhodných pomůcek a náradí.

■ OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU

Obsah vyučovacího předmětu **pracovní vyučování** je zaměřen na:

- poznávání vlastností různých materiálů
- rozvoj hrubé a jemné motoriky a osvojování základních manuálních dovedností při zpracovávání vybraných materiálů
- osvojení pracovních postupů nápodobou vzoru učitele, podle slovních instrukcí, obrázky znázorněného postupu nebo jednoduchého písemného návodu
- poznávání funkce pracovních nástrojů, náradí a pomůcek a jejich bezpečné používání
- rozvoj samostatného rozhodování při volbě vhodného materiálu, pracovního postupu a pracovních pomůcek pro realizaci konkrétního pracovního záměru
- dodržování hygienických a bezpečnostních pravidel při práci, poskytování první pomoci při drobných úrazech dle individuálních možností žáků
- rozvoj schopnosti organizovat vlastní pracovní činnost
- rozvoj komunikačních a sociálních dovedností při práci ve skupině
- přijímání zodpovědnosti za kvalitu pracovního výkonu (přiměřenou individuálním možnostem)
- poznávání pracovních činností, které se mohou stát smysluplnou volnočasovou aktivitou
- přípravu na vlastní rodinný život
- orientaci v různých oborech lidské činnosti
- osvojení poznatků a dovedností pro budování vlastní profesionální orientace a společenské uplatnění
- vytvoření pozitivního vztahu k práci a jejím výsledkům

Obsah pracovní výchovy je rozdělen do tematických okruhů

- **Sebeobsluha**
- **Práce s drobným materiálem**
- **Práce montážní a demontážní**
- **Pěstelské práce**
- **Práce v domácnosti**
- **Práce s technickými materiály** (jen na 2. stupni)

Učivo celé pracovní výchovy je určeno všem žákům, tedy chlapcům i dívkám.

V 9. – 10. ročníku lze podle schopností žáků zařadit **předprofesní přípravu** – např. formou exkurzí do zařízení, kde se absolventi základní školy speciální mohou uplatnit po ukončení povinné školní docházky (chráněné dílny, podporované zaměstnávání, stacionáře).

Vyučovací předmět **pracovní výchova** se vyučuje v 1. až 10. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	1.ročník	2.ročník	3.ročník	4.ročník	5.ročník	6.ročník	7.ročník	8.ročník	9.ročník	10.ročník
Počet hodin	3	3	3	4	4	4	6	7	7	7

Výuka **pracovní výchovy** byla na 2. stupni posílena o 5 hodin disponibilní časové dotace. (v 7., 9. a 10. ročníku o 1 hodinu, v 8. ročníku o 2 hodiny)

Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **pracovní výchova** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III.5.).

Škola má velmi dobré **podmínky pro výuku pracovní výchovy** – máme vlastní **školní dílnu, keramickou dílnu** s hrnčířským kruhem a pecí na vypalování keramiky, **cvičnou kuchyň** s myčkou nádobí, mikrovlnou a horkovzdušnou troubou, cvičný byt (obývací pokoj s přebalovacím pultem, koupelnou a WC; k dispozici jsou i pračky a sušičky prádla) pro nácvik všech běžných domácích prací a **šicí dílnu** vybavenou desítkou šicích strojů.

Pěstitelské práce probíhají na **školní zahradě spojené s přírodní učebnou a ovocným arborem**.

▣ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ Kompetence k učení

- učíme žáky chápat běžně používané odborné termíny, znaky a symboly z různých oborů lidské činnosti
- vedeme žáky k poznání vztahu mezi úrovní vlastních znalostí, dovedností a postojů a možnostmi společenského uplatnění
- podporujeme samostatnost a tvořivost - na základě poznání vlastností materiálů, různých možností jejich zpracování a funkcí pracovních nástrojů si žáci mohou volit vhodný materiál, nástroje a pracovní postupy k realizaci záměru (s dopomocí)
- učíme žáky používat osvojené znalosti a dovednosti při obdobných činnostech
- učíme žáky organizovat vlastní práci, pracovní místo i prostředí tak, aby proces učení neovlivňovaly nežádoucí rušivé podněty
- snažíme se poskytnout žákům pocit úspěchu tím, že vědomě navozujeme situace, ve kterých může být každý žák úspěšný
- při hodnocení používáme převážně prvky pozitivní motivace, oceňujeme snahu a individuální pokrok
- vedeme žáky k hodnocení vlastní práce a poznávání pokroku
- snažíme se o klidnou a tvůrčí atmosféru v hodinách pracovního vyučování

◦ Kompetence k řešení problémů

- učíme žáky předcházet problémům
- učíme žáky hledat příčiny problémů a možnosti jejich řešení
- učíme žáky řešit problémy a překonávat obtíže během realizace pracovního záměru; trénujeme pracovní výdrž
- učíme žáky přijímat důsledky svých rozhodnutí; nabízíme možná řešení a pomáháme s výběrem nejlepší možnosti řešení konkrétního problému
- učíme žáky požádat vhodnou formou o pomoc při řešení problémů
- učíme žáky spolupráci při řešení problémů - vyslechnout názory druhých, klidnými argumenty obhajovat své názory a hledat řešení přijatelné pro všechny členy skupiny
- učíme žáky nebát se problémů, ale chápat je jako běžnou a přirozenou součást každodenního života
- podporujeme tvořivost a netradiční řešení úkolů, rozvíjíme fantazii žáků
- učíme žáky využívat pracovní činnosti k vlastní relaxaci a jako vhodnou náplň volného času

◦ **Kompetence komunikativní**

- učíme žáky přiměřeně reagovat na slovní pokyny
- učíme žáky respektovat základní komunikační pravidla rozhovoru (střídání role posluchače a mluvčího jako základ účinné komunikace)
- učíme žáky pravidlům komunikace při skupinové spolupráci, vyslechnout a respektovat názor druhého, obhajovat svůj názor pomocí klidných argumentů
- rozvíjíme schopnost žáků vyjadřovat se srozumitelně a výstižně (jednoduchým způsobem popsat pracovní postup, funkci pracovních nástrojů a vlastnosti materiálů)
- rozvíjíme slovní zásobu žáků - učíme je rozumět odborným termínům, domluveným symbolům a jednoduchým obrázkovým schémata z různých oblastí pracovních činností
- podporujeme přátelskou komunikaci mezi žáky různých věkových kategorií

◦ **Kompetence sociální a personální**

- vedeme žáky k pochopení nutnosti stanovení pravidel a jejich respektování (pravidla bezpečnosti práce s různými pracovními nástroji a materiály, dodržení pracovního postupu apod.)
- umožňujeme žákům poznat své vlastnosti, schopnosti, zájmy a cíle
- vedeme žáky k sebeovládání
- podporujeme vzájemnou pomoc žáků, vytváříme situace, kdy se žáci navzájem potřebují
- učíme žáky rozpoznat, kdy někdo jiný potřebuje jejich pomoc a umět ji nabídnout a poskytnout
- vedeme žáky k pocitu radosti z poskytnuté pomoci
- učíme žáky vhodnou formou ocenit poskytnutou pomoc
- učíme žáky ocenit přínos každého jedince pro práci skupiny dle jeho individuálních možností
- učíme žáky navozovat a udržovat přátelské vztahy na základě respektu, tolerance a empatie
- vedeme žáky k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi lidmi

◦ **Kompetence občanské**

- učíme žáky využívat pracovní činnosti k vlastní relaxaci a jako vhodnou náplň volného času
- učíme žáky tolerovat rozdílný vkus spolužáků i dospělých
- vedeme žáky k aktivní ochraně zdraví a životního prostředí
- upevňujeme žádoucí pozitivní formy chování ve škole i při mimoškolních akcích
- učíme žáky správně reagovat v krizových situacích podle pokynů kompetentních osob, umět přivolat pomoc a poskytnout podle svých možností první pomoc

◦ **Kompetence pracovní**

- rozvíjíme hrubou i jemnou motoriku žáků, nacvičujeme základní manuální dovednosti potřebné pro zpracování různých materiálů
- vedeme žáky k respektování všech pravidel bezpečnosti a hygieny práce a ochrany životního prostředí
- učíme žáky určovat a prakticky ověřovat vlastnosti různých materiálů a funkce pracovních nástrojů
- učíme žáky zpracovávat daný materiál více možnými způsoby
- učíme žáky volit pro realizaci pracovního materiálu správné pomůcky, materiály a pracovní postupy (s dopomocí)
- učíme žáky pracovat podle vlastní fantazie, nápodobou vzoru učitele, podle slovních instrukcí, obrázky znázorněného postupu nebo jednoduchého písemného návodu
- učíme žáky reálně posoudit výsledek své práce, zhodnotit individuální pokrok
- učíme žáky zhodnotit svůj přínos pro práci skupiny
- vedeme žáky k odpovědnosti za kvalitu odvedené práce podle individuálních možností
- trénujeme pracovní výdrž a koncentraci na pracovní výkon
- seznamujeme žáky s možnostmi dalšího uplatnění po ukončení školní docházky (nabídka chráněných dílen, podporovaného zaměstnávání a pracovních činností v denních stacionářích)

▣ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

1. SEBEOBSLUHA

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída)

žák by měl

- 1.1. zvládnout základní hygienické návyky a sebeobslužné činnosti
- 1.2. zvládnout oblékání a svlékání oděvu, skládání a uložení oděvu, obouvání
- 1.3. udržovat pořádek ve svých věcech i ve svém okolí

Očekávané výstupy – 2. období (4.-6. třída)

žák by měl

- 1.4. pečovat o své tělo, svůj zevnějšek i své osobní věci
- 1.5. zvládat běžnou údržbu oděvu i obuvi
- 1.6. dodržovat zásady účelného oblékání

Učivo:

- **sebeobslužné činnosti při jídle a pití**
- **osobní hygiena** – péče o čistotu celého těla, chrupu, vlasů; hygiena ženy
- **péče o školní pomůcky a hračky** – udržování pořádku ve třídě, příprava pomůcek na vyučování, ukládání pomůcek do aktovky
- **péče o oděv a obuv** – udržování oděvu a obuvi v čistotě, skládání oděvu, ukládání oděvů a obuvi; účelné oblékání (volba vhodného oděvu s ohledem na počasí, prováděnou činnost a společenskou situaci)

2. PRÁCE S DROBNÝM MATERIÁLEM

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída)

žák by měl

- 2.1. třídit různé druhy drobného materiálu podle velikosti, tvaru, barev
- 2.2. zvládat základní manuální dovednosti při práci s jednoduchými materiály a pomůckami
- 2.3. vytvářet jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů
- 2.4. pracovat podle slovního návodu

Očekávané výstupy – 2. období (4.-6. třída)

žák by měl

- 2.5. pracovat podle předlohy a vytvářet přiměřenými pracovními postupy různé výrobky z různých materiálů
- 2.6. využívat při tvořivých činnostech vlastní fantazii i prvky lidových tradic
- 2.7. volit vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu
- 2.8. udržovat pořádek na pracovním místě; dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce

Učivo:

- **základní způsoby zpracování materiálu** (papíru, modelovací hmoty, keramické hlíny, přírodních materiálů, sádry, měkkého drátu, dřeva)
- **vlastnosti použitých materiálů**

- **pracovní pomůcky a nástroje** – pojmenování, funkce a použití; volby vhodných nástrojů a pomůcek k realizaci pracovního záměru (s dopomocí)
- **hygiena a bezpečnost práce** – respektování pokynů dospělých, pravidla práce ve školní dílně a v keramické dílně, organizace pracovního místa
- **práce podle praktické ukázky činnosti, slovního návodu, předlohy a vlastní fantazie** s využitím prvků lidových tradic; dodržování daného pracovního postupu
- **lidová řemesla**

3. PRÁCE MONTÁŽNÍ A DEMONTÁŽNÍ

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída)

žák by měl

- 3.1. zvládat elementární dovednosti a činnosti při práci se stavebnicemi

Očekávané výstupy – 2. období (4.-6. třída)

žák by měl

- 3.2. provádět při práci se stavebnicemi jednoduchou montáž a demontáž
- 3.3. pracovat podle slovního návodu, předlohy
- 3.4. spojovat a rozpojovat různé jednoduché předměty
- 3.5. udržovat pořádek na svém pracovním místě, dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce

Učivo:

- **práce se stavebnicemi** (plošnými, prostorovými, konstrukčními) – spojování a rozpojování jednotlivých dílů stavebnic a drobných předmětů
- **třídění** předmětů, rovinných a prostorových geometrických tvarů podle velikosti, barvy a tvaru
- **práce podle praktické ukázky činnosti, slovního návodu, předlohy a vlastní fantazie**
- **hygiena a bezpečnost práce** – respektování pokynů dospělých, organizace pracovního místa

4. PĚSTITELSKÉ PRÁCE

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída)

žák by měl

- 4.1. provádět pozorování přírody v jednotlivých ročních obdobích
- 4.2. pečovat o nenáročné rostliny v bytě i na zahradě
- 4.3. používat lehké zahradní náčiní

Očekávané výstupy – 2. období (4.-6. třída)

žák by měl

- 4.4. znát základní podmínky a postupy pro pěstování vybraných rostlin
- 4.5. ošetřovat a pěstovat nenáročné pokojové i venkovní rostliny
- 4.6. volit podle druhu pěstitelských činností správné pomůcky, nástroje a náčiní
- 4.7. vědět o léčivkách i jedovatých rostlinách
- 4.8. dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce při práci s rostlinami na zahradě

Učivo:

- **základní podmínky pro pěstování rostlin**
- **péče o pokojové rostliny, pěstování rostlin v truhlíku**
- **pěstování nenáročné zeleniny** – příprava záhonů, výsev semínek a sázení sazeniček na záhon, okopávání zeleniny, vytrhávání plevelu, zalívka; sklizeň zeleniny
- **péče o trávník v okolí školy**
- **pracovní pomůcky a nástroje** – pojmenování, funkce a použití; volby vhodných nástrojů a pomůcek k realizaci pracovního záměru (s dopomocí)
- **hygiena a bezpečnost práce** – respektování pokynů dospělých, pravidla práce na školním pozemku
- **léčivé byliny** – poznávání léčivých bylin a jejich využití, příprava bylinkového čaje
- **jedovaté rostliny** – poznávání jedovatých rostlin, bezpečnost práce s jedovatými rostlinami

5. PRÁCE V DOMÁCNOSTI

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. třída)

žák by měl

- 5.1. upravit stůl pro jednoduché stolování
- 5.2. připravit jednoduchý pokrm
- 5.3. chovat se vhodně při stolování
- 5.4. orientovat se v základním vybavení kuchyně
- 5.5. zvládat drobné úklidové práce

Očekávané výstupy – 2. období (4.-6. třída)

žák by měl

5. 6. znát základní vybavení kuchyně
5. 7. připravit jednoduché pohoštění
5. 8. uplatňovat zásady správné výživy
5. 9. dodržovat pravidla správného stolování a společenského chování při stolování
- 5.10. zvládat práci s jednoduchými kuchyňskými nástroji
- 5.11. vědět, jakým způsobem udržovat pořádek v bytě, ve třídě
- 5.12. udržovat pořádek a čistotu pracovních ploch, dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce v domácnosti

Učivo:

- **vybavení kuchyně** – pojmenování základního vybavení kuchyně a jeho využití
- **příprava pokrmů** – práce se základním vybavením kuchyně, bezpečná obsluha elektrospotřebičů; nákup a ukládání základních potravin; příprava studeného pohoštění, jednoduchého teplého pokrmu a nápoje
- **stolování** – úprava stolu, pravidla slušného chování u stolu
- **zásady racionálního stravování** – výběr zdravých potravin do jídelníčku, význam zdravého stravování; nebezpečí obezity
- **hygiena provozu domácnosti** – úklid třídy, péče o pomůcky a vybavení školy, slavnostní výzdoba třídy s využitím vlastních výrobků
- **hygiena a bezpečnost práce** – respektování pokynů dospělých, pravidla práce ve cvičné kuchyni a při úklidových pracích; udržování pracovních ploch v pořádku a čistotě

6. PRÁCE S TECHNICKÝMI MATERIÁLY

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- 6.1. rozlišovat různé druhy materiálů
- 6.2. získat základní vědomosti o materiálech, nástrojích a pracovních postupech
- 6.3. zvolit vhodný pracovní postup v souladu s druhem zpracovávaného materiálu
- 6.4. orientovat se v jednoduchých pracovních postupech a návodech
- 6.5. vybrat a správně používat vhodné pracovní nástroje a pomůcky
- 6.6. dodržovat obecné zásady bezpečnosti a hygieny při práci i zásady bezpečnosti a ochrany při práci s nástroji a nářadím

Učivo:

- **technické materiály** – papír, karton, modelovací hmota, těsto, keramická hlína, sádra, dřevo, kovová folie, měkký drát, korálky a přírodní materiály
- **vlastnosti, využití a různé způsoby zpracování technických materiálů**
- **třídění technických materiálů** podle druhu, vlastností a využití
- **práce podle jednoduchého návodu a plánu**, praktické ukázky požadované činnosti, slovních instrukcí a vlastní fantazie
- **nářadí a pracovní pomůcky** – pojmenování, správné použití a volba vhodného nářadí a pomůcek pro realizaci pracovního záměru (s dopomocí)
- **hygiena a bezpečnost práce** s technickými materiály, pravidla práce ve školní dílně a keramické dílně

7. PRÁCE MONTÁŽNÍ A DEMONTÁŽNÍ

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- 7.1. sestavit podle návodu, plánu jednoduchý model
- 7.2. zvládnout jednoduchou montáž a demontáž při práci se stavebnicemi
- 7.3. provádět údržbu jednoduchých předmětů
- 7.4. dodržovat zásady bezpečnosti a hygieny práce a bezpečnostní předpisy

Učivo:

- **konstrukční stavebnice** – montážní a demontážní práce s různými typy konstrukčních stavebnic, vytváření jednoduchých modelů
- **jednoduchá údržba** školních pomůcek a hraček
- **práce podle jednoduchého návodu a plánu**, praktické ukázky požadované činnosti, slovních instrukcí a vlastní fantazie

8. PĚSTITELSKÉ PRÁCE

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- 8.1. volit vhodné pracovní postupy při pěstování vybraných rostlin
- 8.2. pěstovat a ošetřovat rostliny v interiéru a využívat je k výzdobě
- 8.3. znát hlavní zásady pěstování zeleniny
- 8.4. používat vhodné pracovní pomůcky při práci na zahradě
- 8.5. znát běžné druhy ovoce
- 8.6. seznámit se s běžnými léčivými rostlinami a znát nebezpečí jedovatých rostlin
- 8.7. vědět o způsobu chovu drobných domácích zvířat a zásad bezpečného kontaktu se zvířaty
- 8.8. dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce na zahradě

Učivo:

- **životní nároky rostlin** – respektování životních nároků rostlin při jejich pěstování
- **péče o pokojové rostliny** – rozmnožování pokojových rostlin, vhodné umístění v interiéru
- **pěstování nenáročné zeleniny** – příprava záhonů, výsev semen a sázení sazenic na záhon, okopávání zeleniny, vytrhávání plevelu, zálivka; sklizeň; skladování a zpracování zeleniny
- **poznávání základních druhů ovoce** – rozlišování jednotlivých druhů ovoce podle tvaru, velikosti, barvy a chuti; skladování a zpracování ovoce
- **péče o trávník v okolí školy**
- **pracovní pomůcky a nástroje** – pojmenování, funkce a použití; volby vhodných nástrojů a pomůcek k realizaci pracovního záměru (s dopomocí)
- **léčivé byliny** – poznávání léčivých bylin a jejich využití, příprava bylinkového čaje
- **jedovaté rostliny** – poznávání jedovatých rostlin, bezpečnost práce s jedovatými rostlinami
- **chov drobných domácích zvířat** – informace o životních nárocích jednotlivých druhů drobných domácích zvířat, odpovědnost chovatele za chované zvíře, bezpečnost a hygiena při kontaktu se zvířaty
- **hygiena a bezpečnosti práce** – respektování pokynů dospělých, pravidla práce na školním pozemku

9. PRÁCE V DOMÁCNOSTI

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- 9.1. zvládat jednoduché pracovní postupy při základních činnostech v domácnosti
- 9.2. používat vhodné prostředky při práci v domácnosti
- 9.3. používat základní kuchyňský inventář a bezpečně obsluhovat spotřebiče
- 9.4. připravit pokrmy podle daných postupů v souladu se zásadami správné výživy
- 9.5. dodržovat základní principy stolování a obsluhy u stolu
- 9.6. dodržovat základní hygienická a bezpečnostní pravidla a předpisy při zacházení s elektrospotřebiči a používanými prostředky

Učivo:

- **pracovní pomůcky a nástroje** – pojmenování, funkce a použití; volby vhodných nástrojů a pomůcek k realizaci pracovního záměru (s dopomocí)
- **příprava jednoduchých pokrmů a nápojů** – dodržování pracovního postupu, orientace v kuchařské knize, respektování zásad zdravé výživy, bezpečná obsluha elektrospotřebičů

- **úklid** – nabídka úklidových a čistících prostředků a jejich využití
- **ruční šití** – základní ruční stehy (přední, zadní, smykovací), drobné opravy prádla, přišívání knoflíků
- **háčkování** – nabídka přízí, volba správného háčku podle síly příze, háčkování řetízku
- **praní** – ruční praní drobného prádla, třídění prádla, obsluha pračky
- **žehlení** – žehlení drobného prádla obyčejnou i napařovací žehličkou
- **zařízení domácnosti** – zařízení jednotlivých místností bytu, bytové doplňky, bytový textil
- **péče o nemocného** – režim dne nemocného, převlékání povlečení, ošetření drobných poranění, vybavení lékárničky a jeho použití, přivolání lékařské pomoci, tísňové linky a nebezpečí jejich zneužívání
- **bezpečnost a hygiena práce v domácnosti** – respektování pokynů dospělých, pravidla práce ve cvičné kuchyni a cvičném bytu